

The background of the cover is a detailed illustration of a forest at night. Tall, dark trees with intricate branch structures frame the scene. A bright meteor streaks across the dark blue sky. In the lower part of the forest, a boy in a red jacket and blue pants is running towards the left, holding a flashlight that casts a long, bright beam of light across the forest floor. To his right, a girl is partially visible, peeking out from behind a tree trunk. The overall atmosphere is mysterious and adventurous.

Jowi Schmitz
Beste broers

Lesbrief

met illustraties van Chuck Groenink

Hoogland & Van Klaveren

Over familie en andere (on)nuttige zaken

Naar aanleiding van het 8+ boek

Beste broers

door Jowi Schmitz

Over het boek

Beste broers is een ode aan het onnuttige, het kinderlijke, het koppige. Het boek gaat over een opa die in het bos een toren bouwt, zelfs al begrijpt niemand helemaal waar dat goed voor is. Als het misgaat is er dan ook niemand om hem te helpen, behalve zijn twee kleinzonen, die misschien ook niet snappen waarom hij bouwt, maar die wel in hun opa geloven. Zij redden hem, en daarmee hun familie.

Beste broers gaat over familie, over groei en dapperheid.

Materiaal in het lespakket

- Deze lesbrief
- Weetjes (over broers en zussen, over dapperheid en over het nut van het onnuttige)
- Fragment uit *Beste broers*

Extra benodigdheden

Papier

Pennen

Stickers van *Beste broers* (gratis te bestellen bij jowi@jowischmitz.nl)

Het boek *Beste broers* (eventueel ook in de bibliotheek verkrijgbaar)

Doel van deze les

- Kennis prikkelen

De opdrachten die bij deze lesbrief horen hebben geen goede of foute uitkomst. Het gaat erom dat kinderen zich bewust worden van het feit dat ze al heel veel weten, en dat ze die kennis (bijvoorbeeld over familie, of over wat ze belangrijk vinden, of hoe ze dapper moeten zijn) leren herkennen en toepassen.

- Sociale cohesie versterken

De opdrachten versterken de onderlinge band in de klas: iedereen heeft immers wel iets te vertellen over familie, het kan heel verhelderend zijn om meer van elkaars achtergrond te begrijpen.

- Creativiteit en tolerantie ontwikkelen en toepassen

Tot slot wordt er een beroep gedaan op de creatieve vermogens van kinderen. Iets waar ze van nature goed in zijn, maar waar een school niet altijd de ruimte voor kan bieden. Het boek gaat onder andere over een opa die besluit een ander pad te bewandelen dan voor de hand ligt, het kan voor kinderen heel nuttig zijn om te beseffen dat 'afwijken van het gewone' en 'onnuttigheid' ook een doel heeft. Dat beide ook mogen bestaan.

Begin met het voorlezen van het fragment uit *Beste broers*.

NB Het kan zijn dat het niet lukt om alle opdrachten uit te voeren. Maak dan van tevoren een afweging welke opdrachten je het belangrijkste vindt.

Opdracht A gaat over familie

Opdracht B gaat over het fenomeen 'nut'

Opdracht C gaat over dapperheid

1. Opdracht A

In het boek zijn de ouders van Raf en Robbie druk met zichzelf bezig. Moeder werkt als arts op de Spoedeisende Hulp in een ziekenhuis. Vader is juist bezig 'zichzelf te vinden' door allerlei cursussen te doen. Ze hebben allebei het gevoel heel nuttig bezig te zijn, maar ondertussen krijgen Robbie en Raf niet veel aandacht.

Bespreking

Wat is familie eigenlijk en wat heb je eraan?

Het mooie is: ieder kind weet iets over families, zonder er iets over te hoeven leren.

Een gesprek met de groep over familie en wat dat betekent kan al heel verrijkend zijn.

Vragen die aan de orde kunnen komen:

Wat maakt jouw familie bijzonder?

Maakt het uit of je broers en/of zussen hebt? Waarom?

Als je mocht kiezen, zou je dan meer of minder broers en zussen willen hebben, waarom?

Wil jij later zelf een grote familie?

Denk je dat je gevoel over familie verandert als je later ouder bent?

Wat zou je altijd nog eens met je familie willen doen?

2. Opdracht B

De opa van Raf en Robbie wil een toren bouwen in het bos om een komeet welkom te heten. Eigenlijk is dat niet nodig, want die komeet komt ook zonder de toren wel en vanaf de open plek in het bos kun je hem met een telescoop prima zien. Maar opa wil die toren graag. Het is belangrijk voor hem, niet omdat het handig is, maar omdat het goed voelt. Opa is iemand die in onnuttige zaken gelooft. Zijn dochter, de moeder van Raf en Robbie, gelooft daar juist helemaal niet in.

Bespreking

Wat betekent 'nuttig' eigenlijk?

Ken jij iemand die 'nuttig' werk doet? Waarom dan?

Ken je ook iemand die onnuttig werk doet? Wat dan?

Hou jij meer van nuttige of van onnuttige dingen?

Denk je dat dat als je ouder wordt nog verandert?

Verzin in groepjes (van ongeveer vier kinderen per groepje) antwoord op de volgende drie vragen (er is geen goed of fout!):

1. Wat is het meest nuttige van familie?
2. Wat is het meest onnuttige van familie, maar is wel leuk?
3. Wat is het meest onnuttige van familie en bovendien helemaal niet leuk?

Elk groepje heeft tien minuten om te overleggen.

Na die tien minuten mag elk groepje vertellen wat voor antwoorden ze bedacht hebben.

Benadruk dat het antwoord op iedere vraag één zin moet zijn en dat ze minstens één antwoord moeten geven. Als ze niet overal een antwoord op gevonden hebben, dan geeft dat niet.

Bijvoorbeeld:

Het meest nuttig van familie is *dat er mensen zijn die eten voor je maken.*

Het meest onnuttige - maar wel leuke - van familie is *dat je elke avond een wedstrijd 'sokken in de wasmand gooien' kunt houden.*

Het meest onnuttige en niet-leuke van familie is *dat je bij andere familie op bezoek moet die natte zoenen geeft.*

3. Opdracht C

Opa bouwt zijn toren in een eng donker bos. Raf en Robbie komen uit de stad, die zijn niet gewend aan echt donker: in de stad brandt altijd wel ergens licht. Op het moment dat Raf opa achterna wil, moet hij dus zijn angst overwinnen. En een ander woord voor het overwinnen van angst is dapperheid.

Bespreek met de klas wat 'dapper' is.

Je kunt daarbij de volgende vragen stellen:

Is een superheld van Marvel dapper? Waarom?

Ben je ook dapper als je een 'challenge' doet? Als je een hete peper durft te eten? Of een bak ijswater over je hoofd gooit?

Is het dapper als je tegen een groot mens iets durft te zeggen wat hij of zij misschien niet leuk vindt om te horen?

Is het dapper om op je broertje of zusje te passen? En is het dan dapperder als je dat vier uur doet in plaats van tien minuten?

Moet je je ook dapper *voelen* om dapper te kunnen zijn?

Probeer uiteindelijk met de klas een consensus over dapperheid te bereiken.

Geef dan de volgende schrijfoopdracht (bij de onderbouw mag het ook getekend worden):

Wanneer was jij voor het laatst dapper?

Laat de kinderen tien minuten tekenen

Leg uit wanneer je voor het laatst dapper was en hoe dat precies in zijn werk ging.

Hoe voelde het om dapper te zijn?

Bespreek de uitkomsten met de klas.

4. Bonus

Geef alle kinderen een sticker van *Beste broers*.

Je mag de schrijver ook live uitnodigen (dat kost wel weer geld).

Dan geeft ze deze les eigenhandig, met uiteraard heel veel leuke extra's.

Jowi is te boeken via de Schrijverscentrale: schrijverscentrale.nl.

Weetjes

Zijn ze waar? Deze weetjes? Schrijvers verzinnen ook maar wat. Soms lezen ze iets op internet, soms bestuderen ze een echt onderzoek. Soms hebben ze zelf een theorie.

Misschien klopt er wel niks van.

Bespreek het met de klas! En mail me, als ik echt iets heel raars beweer. Dan pas ik het hier aan. En dan komt jullie naam erbij, weet een andere klas ook dat er goed wordt opgelet.

Weetjes over broers en zussen

- Wist je dat er geen verband is tussen eenzaamheid en eenlingschap?
- Wist je dat de jongste van een gezin minder ongelukken maakt (met de auto, in het verkeer) dan de oudste? Vooral oudste kinderen rijden te hard.
- Wist je dat de oudste gemiddeld 1 IQ-punt slimmer is dan de jongste? En dat de jongste bovendien (in grotere gezinnen met minstens vier kinderen) zo'n drie centimeter kleiner is dan gemiddeld?
- Wist je dat de zandtijgerhaai zijn broers en zussen opeet? Een zandtijgerhaai heeft twee baarmoeders: in beide baarmoeders wonen meerdere baby's. Die jongen ETEN ELKAAR OP gedurende de zwangerschap, zodat er uiteindelijk maar één (per baarmoeder) overblijft.
- Wist je dat eenlingen over het algemeen zelfverzekerder zijn, en hoger scoren op school?
- Heb je veel broers en zussen? Dan is de kans dat je gaat scheiden minder groot. Blijkbaar ben je eraan gewend geraakt dat je niet altijd je zin kunt krijgen. Of, aardiger: je houdt meer rekening met anderen.
- Wist je dat jongere broers en zussen over het algemeen grappiger zijn? (Tenminste, dat vinden ze zelf.)
- Wist je dat mensen later vaak een partner kiezen die net als zij de jongste, middelste of oudste is in het gezin?
- Wist je dat je relatie met je broer of zus waarschijnlijk de langste relatie gaat zijn die je ooit zult hebben?

Weetjes over dapperheid

- Wist je dat je dapperheid kunt oefenen en dat je er dan ook beter in wordt? Hoe? Door toe te geven dat je bang bent. Dat is stap 1. En dan toch verdergaan.

Eigenlijk is oefenen met dapperheid dus oefenen met bang zijn.

- Probeer elke dag één ding te doen waar je een beetje ongemakkelijk van wordt. Dankjewel zeggen tegen de groenteboer die je altijd een gratis wortel geeft. Een mevrouw helpen met oversteken (ze moet wel echt oud zijn en echt willen oversteken). Je ouders een geheim vertellen.

- Oefenen met trots zijn op jezelf. Als je iets engs hebt gedaan, zeg dan tegen jezelf: goed gedaan! Zo simpel is het. Je moet het wel menen.

Weetjes over het nut van het onnuttige

- Nuttige dingen hebben van zichzelf geen waarde. Je hebt niets aan een hamer als je niet weet wat je ermee wilt bouwen.

- Een doel is soms heel nuttig: plastic van straat rapen bijvoorbeeld. Maar het *effect* ervan is dat je je beter voelt over jezelf en de wereld. Onmeetbaar en dus onnuttig (zou je kunnen zeggen).

- Iets is heel lang onnuttig, tot meerdere mensen het leuk vinden, dan kan het opeens nuttig zijn.

- Vrijwel alle nieuwe ideeën worden eerst behoorlijk onnuttig gevonden. Denk maar aan de mobiele telefoon. <https://www.youtube.com/watch?v=TNwhIHqM6Og>

- De schoonheid van een mooie zonsondergang is niet nuttig. Net als de spanning op de avond voor Sinterklaas. Gevoelens zijn over het algemeen niet heel nuttig. Sommige wel (als je van schrik opzij springt terwijl er net een vrachtwagen op je afrijdt) heel veel niet (welke eigenlijk?).

Fragment uit

Beste broers

© Jowi Schmitz, 2020

Uitgegeven door Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren, 2020

In de hoek bij het raam zit een spin. Je moet niet bang zijn voor spinnen, zegt oma altijd. Spinnen houden alles bij elkaar. Ik wil er net wat van zeggen als mama ons van beneden roept.

'Hup, naar de dokter,' zegt papa. Wat hij al zo vaak heeft gezegd dat het echt niet meer grappig is, hij lacht er zelf niet eens om.

Papa gaat als eerste naar beneden, Robbie hou ik bij de overloop nog even tegen. 'Pas op,' fluister ik, 'daar zit hun nest.' Ik wijs naar een klein deurtje bovenaan de trap.

'Niet eens,' zegt Robbie.

'Wel eens,' zeg ik. 'En als je geen bangerd bent, als je écht durft, dan ga je kijken. Dat is dapperheid.'

Robbie kijkt van het deurtje naar mij. Frons op zijn voorhoofd.

'Kom nou,' roept papa.

Ik hol naar beneden. De steentjes in de deel zijn koud en hard onder mijn blote voeten. Bij de woonkamer kijk ik naar links.

Op het platje smeult het vuur. Ik ga op de rooie gloed af. Opa staat iets verderop nog steeds in het veld naar de lucht te kijken. Een lange zwarte gestalte in zwart gras. Vochtige sprietten en hier en daar iets scherps – takjes, vast takjes – onder mijn tenen, ik ga naast hem staan. Mijn mond valt open. Honderden sterren, meer dan ik ooit in de stad zag.

'Zie je die rooiige?' zegt opa, 'Dat is Betelgeuze. Ze zeggen dat ze binnenkort ontploft.'

'Echt?'

'Binnenkort in sterrentijd,' zegt opa. 'Pas over 100.000 jaar of zo. Ik hou van sterrentijd, wij gaan zo snel, als mensen, vind je niet?'

Daar weet ik geen antwoord op.

Opa wijst op de bosjes, iets verderop bij de kiploze kippenschuur. 'Mercurius, ieder jaar rond deze tijd. Voelt als een oude vriend. Staat nu nog te laag. Daar ergens.'

Ik knik alsof ik dat ook heb met Mercurius, dat ouwe-vriend-gevoel. 'Op jouw toren kun je het vast beter zien,' zeg ik tegen opa. Ik kijk nog steeds naar de bosjes, naar de enge bietenkelder. Het is een plaat van beton bedekt met aarde en een hol eronder. Vol bladeren en vochtige aarde. Zelfs de aardmannetjes vinden het er eng. Zie ik nou iets bij de kelder bewegen? Het is te donker om het echt te kunnen zien, ik ga wat dichterbij opa staan. Hij legt een hand op mijn schouder.

Vanuit de boerderij hoor ik vaag de stem van papa die me roept. O ja, mama wilde nog slaap lekker zeggen. Opa haalt zijn hand weg.

In de keuken staan oma en mama. Mama is kopjes aan het afdrogen.

'We hadden het er net over dat jouw moeder ook af en toe de hort op ging,' zegt oma als ik binnenkom. 'Net als opa, naar het bos, 's nachts. Ze bleef ook een keer langer weg, toen was ze héél boos.'

'Maar ik kwam ook weer terug.'

Mama's stem klinkt anders. Misschien komt het door het glas wijn, dat van buiten naar binnen is meeverhuisd en nu op het tafeltje naast de theepot staat. Misschien is het ook omdat ze hier met haar moeder staat. Een mama en een mama samen in een keuken.

Oma stopt wat nieuwe kopjes in de bak met sop. 'Nou, die ene keer wisten we het niet zeker. Toen was je zó boos, toen bleef je drie nachten weg. Dat is lángh hoor, om iemand te missen. Bleek je al die tijd op die open plek te zitten. Had je een soort hut gebouwd.'

Mama zucht. 'Je klinkt bijna alsof je daar nog steeds wakker van ligt. Ik was al zestien.'

'Dat zei de politie ook. "Als ze weg wil blijven, dan gaan we haar niet terugbrengen," zeiden ze.'

Oma legt de natte kopjes in het afdruiprek. 'Toen je terugkwam was je niet meer boos. Je was een paar dagen héél stil, nog stiller dan opa. Daarna begon je hard te werken voor school en later voor je doktersopleiding en daar ben je nooit meer mee gestopt.'

'Waarom?' Ik kijk naar mama.

'Waarom wat?'

Ik weet niet goed hoe ik het allemaal moet vragen. Waarom ze boos was. Waarom ze stil was toen ze terugkwam. Waarom ze daarna hard ging werken.

Ze ziet er niet uit alsof ze antwoord gaat geven. Ze pakt de natte kopjes en begint ze af te drogen. Oma stopt een grote schaal in het sop.

'Waarom dan?' Ik probeer het nog eens. Ik kijk van oma naar mama. Er zit een zwarte vlek onder mama's ogen. Van make-up die is uitgelopen.

'Het ging over de liefde,' zegt mama. 'Ik vertel het je nog wel een keer.'

'Liefde en familie en de macht over je leven,' zegt oma, 'daar gaat het altijd over.'

Ik wil nog meer vragen, maar de mond van mama is strak geworden. En ja hoor, daar komt haar favoriete woord: 'Huphup,' zegt ze. 'Het is al laat.'

Ik wil naar de deeldeur, mama heeft net de schaal gepakt. Ik bots tegen haar op als ze zich omdraait. De schaal valt kapot op de grond.

'O Ráf,' zegt ze. Ze pakt de twee stukken schaal op. 'Dat was mijn lievelings.'

'Sorry,' mompel ik. Dan gaat mama's telefoon, ze loopt naar buiten.

Papa komt zeggen dat het bedtijd is en ik kijk even naar oma, die stuurt me een handkus. Ik vang hem op en druk hem tegen mijn hart. Zo doen wij dat.

Geen zin

In onze kamer boven is het lekker warm, want er zitten van die roosters in de vloer waar warme lucht doorheen blaast. Ik sta op zo'n rooster terwijl ik me uitkleed. Mama komt boven.

'Ik moet straks toch nog even werken,' zegt ze tegen papa.

'Nu nog?' zegt hij verbaasd.

'Hij is nu pas klaar met zijn dienst,' zegt ze.

'Zal ik je brengen?' zegt papa.

'Ik fiets wel. Morgen heeft hij geen tijd.'

Papa begint het dekbed op mijn bed goed te leggen, wat echt helemaal niet nodig is.

'Ik kan 'm lijmen,' zeg ik.

'Wat?' Ze kijkt me aan alsof ze me nog niet eerder zag.

'De schaal,' fluister ik.

'O, de scháál. Lijmen gaat niet bij een ovenschaal. Sommige dingen blijven stuk.'

Ze kijkt weer naar papa.

'Ik vind het een slecht plan,' zegt hij tegen de vloer.

'Waar is Robbie?' vraagt mama.

'Niet bij jou?' Papa kijkt op.

Grappig eigenlijk, dat we hem over het hoofd hebben gezien. Met zoveel mensen zijn we nou ook weer niet.

'Weet jij waar hij is?' vraagt papa aan mij.

'Robbie!' Ik kijk onder de dekbedberg naast me. Geen bobbel. Nergens gegiechel. Ik schud mijn hoofd.

'Nee hè,' mama loopt naar het scheve stapelbed.

'Robbie!' roept papa.

'Ik zéi toch dat je hem in de gaten moest houden.' Mama kijkt boos naar papa. Ik ga naar de overloop.

Daar zit het kleine deurtje, het staat een beetje open! Zelf heb ik het nog nooit durven opendoen.

'Robbie?' fluister ik.

Niks.

Geen enkel geluid.

Ik word opzij geduwd door mama, ze rukt het deurtje verder open. Er is niks te zien. Alleen donkerte.

'Robbie?' zegt mama.

Weer niks.

'Robbie?' zeg ik nog eens.

Heel zachtjes hoor ik een stemmetje, klein en bibberig, een zingend muisje. 'Abelie ammelai.'

'Kom maar hier,' fluister ik.

Dan komt, onder de spinnenwebben, mijn broertje zachtjes snikkend naar buiten gekropen. Mama strekt haar armen naar hem uit, maar mijn broertje kruipt zo langs haar heen de armen van papa in.

'Ik wist niet meer waar de uitgang was,' snikt hij. Zijn gezicht zit ook onder de stofvegen, met witte baantjes van tranen.

'Zo groot is het daar toch niet?' Ik kijk naar het donkere gat.

'Maar als ik te hard riep kwamen de aardmannetjes. Er zijn er echt heel veel. Dus ik moest wel doodstil blijven zitten. Dapper zijn is stom.'

Hij duwt zijn vieze gezicht in papa's nek. 'Mogen we nu naar huis?'

'Waarom zong je nou?'

We liggen in bed, deze eerste avond op de boerderij duurt eindeloos. Het is al een uur of elf, Robbie en ik liggen allebei op onze rug en luisteren naar mama en papa die beneden ruziemaken. Net als in de stad. Ik weet dat mama boos is dat Robbie niet in haar armen kroop, maar ik begrijp niet waarom ze papa daar de schuld van geeft. Als het iemands schuld is, dan toch die van Robbie. Of die van haarzelf.

'Nou? Waarom zong je nou?' Robbies hoofd ligt vlak bij het mijne.

'Omdat het dan iets minder donker leek.'

